Մեր կարծիքով մեր բժիշկների պարտաւորութիւնն է յորդորել ծնողներին և դպրոցների վարչութիւններին ուղարկել մանուկներին մարմնամարզական դահլիճը, յորդորել և հասակ առած անհատներին օգուտ քաղել այդ օգտակար հիմնարկութիւնից, որովհետև յայտնի է որ մարմնամարզութիւնը պահպանում է և հասակ առածներին շատ և շատ հիւանդութիւններից, պնդացնելով մարմնի ոյժերը: Եւրոպայի իւրաքանչիւր մի քաղաքի մէջ կան հասակ առած մարդիկներից բաղկացած մարմնամարզական ընկերութիւններ:

Իսկ իրան, պ. Լօպէսին, խորհուրդ կը տանք հրաւիրել մի մշտական բժիշկ իր հիմնարկութեան համար, եթէ նա ինչպէս յայտնել է իր յայտարարութեան մէջ, կամենում է մտցնել բ ժ շ կ ա կ ա ն մարմնամարզութիւնը, մանաւանդ այլանդակված կազմուածք ունեցող մանուկների համար:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

„ГОЛОСЪ“ ԼՐԱԳՐԻ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ

„Голосъ“ լրագիրը իր անցեալ տարվայ համարների մէջ երկու առաջնորդող յօդուածներ է տպել ռուսաց եկեղեցու և հոգևորականութեան մասին, որոնցով յիշեցնում է ընթերցողներին հոգևոր սինօդի նոր պրոկուրօրի նշանակվելը և յայտնում է իր յոյսերը և ցանկութիւնները ուղղափառ եկեղեցու հարկաւոր վերանորոգութիւնների մասին:

Յիշեցնելով այն փաստը, որ ռուս ժողովրդի հասարակ դասակարգը զանազան աղանդներ է ընդունում, իսկ բարձր դասը զանազան ընկերութիւններ է կազմում, որոնք բոլորովին անտարբեր են մնում եկեղեցական և կրօնական շահերի վերաբերութեամբ, համաձայնելով այն կարծիքի հետ, թէ դրա մէջ մասամբ մեղաւոր է հոգևորականութիւնը, լրագիրը մատնացոյց է անում այդ երևոյթի հետևեալ պատճառների վրա. որ ուղղափառ եկեղեցական արարողութիւնները բաւական անհասկանալի և ձանձրացնող են ժողովրդի համար և մասամբ անկարգ, որ եկեղեցու մէջ կարդացածներից և երգածներից շատ բան անհասկանալի է ոչ թէ միայն ծխականների, այլ և հոգևորականներից շատերի համար, որ եկեղեցական գրքերի թարգմանութիւնները անբաւականացուցիչ են, որ այդ թարգմանութիւնները տեղ տեղ մութ և անհասկանալի են և մասամբ անկանոն:

Այս պակասութիւնները ցոյց տալուց յետոյ լրագիրը կարծիք է յայտնում, թէ հարկաւոր է Ռուսաստանի զանազան քաղաքներում մասնաժողովներ կազմել յուսաւորված և գիտնական հոգևորական անդամներով՝ եկեղեցական գրքերի անհասկանալի տեղերը ուղղելու և բացի այդ զանազան աղօթքների և եկեղեցական երգերի լեզուն փոխելու և այդ լեզուն հասարակ և ընդհանրութեան համար դիւրըմբռնելի դարձնելու նպատակով: Բացի այդ „Голосъ“ կարծում է, որ կարելի էր եկեղեցական արարողութեան ժամանակ մի քանի անգամ կրկնվող աղօթքները, մաղթանքները և միակողմանի ընթերցանութիւնը կրճատել և այդպիսով լաւացնել նրանց յատկութիւնը, փոքրացնելով քանակութիւնը:

Լրագիրը փաստերով ապացուցանում է, որ այդպիսի վերանորոգութիւնը նոր աղանդ չի ծագեցնի և ուղղափառ եկեղեցու ամբողջութեանը չի վնասի:

„Այժմ վանքերի մէջ եկեղեցական արարողութիւնները երկար են, նկատում է լրագիրը, ծխականների մէջ աւելի կարճ, իսկ պալատական, պետական և մասնաւոր եկեղեցիների մէջ արարողութիւնները կրճատվում են և փոփոխվում են: Այդ փոփոխութիւններից կախված են նրանց լաւ յատկութիւնները, որոնք մեզ պակասում են: Շտապով կարդալը և երգելը, մի և նոյն ժամանակ ընթերցողութիւնը չը վերջացրած երգեցողութեան սկսելը, աղօթողների տաճարից անդադար դուրս գնալը և ներս մտնելը, երեխաների լացը և աղաղակները, դրանք բոլորն էլ սովորական այնպիսի երևոյթներ են մեր ծխական եկեղեցիների մէջ, որոնք կարող են խանգարել ամենամեծ աստուածպաշտական տրամադրութիւնը: Եթէ կատարվեն վերոյիշեալ վերանորոգութիւնները, արտաքին կարգապահութիւնը ինքն ըստ ինքեան կը վերականգնվի, քանի որ աղօթքները լաւ կը հասկանան բոլորը, հետևապէս չեն ձանձրանայ և նրանց աստուածպաշտական տրամադրութիւնն էլ չի խանգարվի“:

„Голосъ“ կարծում է, որ եկեղեցական հասկանալի արարողութիւններով զբաղված ժողովուրդին պէտք է աւելի մատչելի լինեն եկեղեցական շահերին և պէտքերին վերաբերեալ հարցերը: Այդպիսով կը բարւոքվին եկեղեցական տնտեսութիւնը, հաշիւները, աղքատների հովանաւորութիւնը և ծխական ուսումնարանների դրութիւնը, որովհետև դրանք հասարակական գործ կը դառնան:

Խօսելով ռուս հոգևորականների դրութեան մասին, լրագիրը նկատում է, որ այդ դրութիւնը պէտք է մեծ փոփոխութիւնների ենթարկվի թէ ներքին, թէ արտաքին և թէ բարոյական կողմերից:

Մեր բարձր հոգևորականութիւնը, ասում է լրագիրը, պէտք է հեռու լինի աստիճանաւորութիւնից և անմատչելի չը լինի: Եպիսկոպոսները պէտք է կատարեալ հովիւներ լինեն, մօտ լինեն ցածր աստիճանի հոգևորականներին և ժողովուրդին: Ուրեմն եպիսկոպոսական աստիճանը ստանալու պայմաններն էլ պէտք է փոփոխվեն:

Կուսակրօններից վերջին ժամանակներում շատ քիչ եպիսկոպոսներ են ընտրվում, որոնք բարոյական և գիտնական յատկութիւններով գերազանց լինէին: Մի և նոյն ժամանակ պատահաբար և բոլորովին իզուր եպիսկոպոսական աստիճանը յատկացրած է միայն կուսակրօններին: Եկեղեցական ոչ մի օրէնք այդ չէ պահանջում, ընդհակառակը, քրիստոնէական սկզբնական գաղափարի համեմատ, կուսակրօնները պէտք է հեռու մնան հասարակական վարչական գործունէութենից, նրանց համար պէտք է խորթ լինեն կենսական և գործնական շահերը:

„Մենք չենք զարթեցնում պսակված եպիսկոպոսների վիճելի հարցը, ասում է „Голосъ“, այլ պնդում ենք, որ եպիսկոպոս լինելու համար անպատճառ հարկաւոր չէ կուսակրօն լինել և այդ պաշտօնը պէտք է մատչելի անել ժողովրդական հոգևորականութեանը: Այրի քահանաներից շատերը, առանց կուսակրօնութիւնն ընդունելու, կարող են եպիսկոպոս լինել: Այսպիսի եպիսկոպոսները աւելի ամուր կապված կը լինեն թէ միւս հոգևորականների և թէ ժողովրդի հետ և նրանց յարաբերութիւնները վերջինների հետ աւելի թարմ, մարդկային և բնական կը լինեն“:

Շարունակութեան մէջ լրագիրը կարծիք է յայտնում, որ հոգևորականներին պէտք է հեշտացնվեն այդ կոչումից հեռանալու միջոցները, որ հոգևորականների կրթութեան և հովուական պաշտօնի համար պատրաստվելու միջոցները պէտք է լաւացնել, որ նրանց նիւթական դրութիւնը պէտք է ապահովել, որ վերջապէս նրանց վարձատրվելու մի քանի ստոր ձևերը պէտք է փոփոխել և այլն:

Վերջը լրագիրը նկատում է, որ եթէ հոգևորական դասի այդ անաջող պայմանները չը փոխվեն, մարդիկ կը ձեռնադրվեն ոչ թէ իրանց կոչման համեմատ, այլ ուրիշ նպատակներից դրդված:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Երևան, 25-ին դեկտեմբերի 80

«Մշակի» 199 և 228 համարներում «Վրոյր» ստորագրութեամբ մի նամակագիր խօսելով լուսաւորչական հայերի դէպի բողոքականների ունեցած ատելութեան մասին, ի միջի այլոց յիշում է բողոքական Աստուրին հրապարակաւ գանակոծելը և նրան սպանելը բողոքականութեան համար: Պարտաւորութիւն եմ համարում պ. Վրոյրին հետևեալ պատասխանը տալ: Բողոքական Աստուրը իմ հարազատ հայրս է, նրան ոչ մի ժամանակ չեն ծեծել, նա այն կորած մոլորած մարդիկներից չէր, որ համարձակվէին նորան փողոցում կամ մի այլ տեղ ծեծել: Հօրս սպանեցին Երևանից 17 վերստ հեռաւորութեամբ Բէգջլաղլու գիւղում 1876 թուին. սպանողը քահանայ էր: Հայրս գնացել էր տէր հօր տունը նորանից իր 800 րուբլի ստանալիքի համար, քահանան կարծելով

Գադեանցը «Մշակում», որի մէջ ես երևեցաւ և Մոսկվայի կարծեմ 20 հայ ուսանողների բողոքը, բայց... բայց առաւել լաւ է լռել այդ բողոքի ստեղծվելու մասին. միայն այսքան կարող եմ ասել, որ Մոսկվայի հայ ուսանողութիւնը, որքան ես անձամբ համոզվեցայ, իմանում է յարգել և սիրել այնպիսի «դարվիշ»-ներին, որպիսին մեր տաղանդաւոր Րաֆֆին է:

Մի օրգանից, որը ուզում էր ցոյց տալ իրան ընդունակ հասկանալու թէ՝ ինչ է ո ւ ս ա ն ո ղ ն ե ր ի ս ո ւ ր բ կ ո չ ո ւ մ ը etc. etc., ի հարկէ, ընթերցող, դուք չէիք կարող սպասել հետևեալը.

Պ. Թ. Ջ., իբր թէ ցոյց տալով Գադեանցին, որ նրան ամենևին աւելորդ էր (Մշ. № 143) յիշել իր ուսանող լինելը (ինչու է յիշել այդ պ. Գադեանցը ցոյց կը տանք ներքև), ասում է.

«... Լսեցէք, պարոններ, Մոսկ. համալսարանի իրաւաբ. բաժնի ուսանող և գիտէք ինչ է նշանակում ուսանող—մի ամենիմաստ, բազմագէտ....» չենք ուզում շարունակել արտագրել զանազան երեխայական ծաղրութիւնների ամբողջ մի շարք. Այստեղ մենք ուշադրութիւն կը դարձնենք պ. Թ. Ջ.-ի այն խօսքերի վրա, որոնք վերաբերվում են առհասարակ ուսանողութեան.

«.... Բայց ներեցէք, պ. Գադեանց, մեք այդ անունից (այսինքն ուսանող) շլացողներից չենք, այդ նոր բառ չէ մեզ համար, մեք տգէտ ամբոխի գաղափարը չունենք ձեր ուսանողութեան վրա, մենք համոզված ենք թէ՝ «էշը միշտ էլ էշ կը մնայ, թէ կուզ Մեքքայ էլ տանես նրան....» (№ 30)

Բրավօ... որ Ցիտովիչն է խօսացել աւելի համակրութեամբ.... Եօթ ամսվայ մէջ այսպիսի փոփոխութիւն մի լրագրի հայեացքների մէջ. բայց ոչ. սա մի զարմանալու բան չէ. մենք գիտենք և դուք, պ. Պապաջանեանց, ինքներդ էլ գիտէք թէ՝ ինչ չարժառիթներ էին ստիպում ձեզ իւղել ուսանողների գլուխը. Մենք այդ կը ցոյց տանք փոքր ինչ ներքև.

* * *

«Ապացոյցներ, պատմական փաստեր, օրինակներ, խողութիւններ...» գոռում է «Մեղու Հայաստանի». Որքան էլ պատմութիւնից վերցրած օրինակներ ցոյց տաս, որքան էլ փաստեր աչքի առաջ դնես, նա դարձեալ շարունակում է ասել թէ՝ «Մշակը» առանց փաստերի է խօսում և այլն և այլն. Մի և նոյն քաղաքականութեան հետևեց և «Պսակը»

„Պսակին“ աշխատակցում են էջմիածնի երկու երևելի պաշտպանողներ Թ. Ջ. և ՅՎ.Մ. Մենք չենք իմանում թէ՝ ովքեր են այդ պարոնները, բայց թէ դրանց յօդուածների սխօլաստիքական ձևերից, թէ ոճից, թէ, վերջապէս, լօգիկայից երևում է թէ հոգևորականների որ կարգից պէտք է լինեն.

«....Մեք (Թ. Ջ. № 30) միշտ կը պաշտպանենք էջմիածնի նշանակութիւնը... (և այլն)..., բայց եթէ երբէք կատարվեն նորա մէջ այնպիսի խողութիւններ, որոնցով կարող է վայր ընկնել նա, մեք... չենք զլանալ նաև այդ խողութիւնների դէմ յարձակվել...»

«...Էջմիածին և էջմիածնականներ—սոքա բոլորովին տարբեր բաներ են, որոնց չէ կարողանում «Մշակը» իրարից որոշել....

Միթէ այստեղ հարկաւոր են որ և իցէ բացատրութիւններ. այս սոփեստիքական ձևերը ամենքիս համար ակներև են. կարծես պ. Թ. Ջ. չէ իմանում, որ «Մշակը» եթէ յարձակվում է էջմիածնի անգործունէութեան վրա, այդ չէ նշանակում թէ «Մշակը» հերքում է, որ էջմիածինը (իբրև ազգային հիմնարկութիւն) կարող է մեծ դեր խաղալ ազգային պատմութեան մէջ, ինչպէս և խաղացել է մի քանի անգամ, կարծես Թ. Ջ. չէ հասկանում, որ էջմիածնի վրա յարձակվել նշանակում է՝ յարձակվել նորա մէջ այժմեան գլխաւոր գործիչների վրա...

Ահա էջմիածնի այս երևելի պաշտպանողը ինչպէս է ուզում պաշտպանել էջմիածինը.

«....Քանի քանի անգամ էջմիածինը հաշիւ տուաւ Ալաշկերտցւոց փողի մասին, քանի քանի անգամ ասուեցաւ թէ հանգուցեալ Այվազովսկու բոլոր գրութիւնները ամբողջ և անվնաս պահվում են էջմիածնում, բայց «Մշակը» դեռ այժմ գոռում է թէ այդ փողերը կերուած են (?), դեռ ճչում է թէ այդ գրութիւնները բոլորը (?) այրուած են....»

Ինչ կը վերաբերի Ալաշկերտցւոց փողերի մասին, այժմ էլ ոչ ոքի համար գաղտնիք չէ այն, ինչ հաղորդեց Հայկակը (Մշ. № 178), այսինքն՝ սեպտեմբերի 26-ին եղել է Կ. Պօլսում ազգային ժողովի նիստը և ըստ առաջարկութեան պ. Պ. Փափազեանի որոշվել է խնդրել Վեհ. Կաթողիկոսին, որ ժողոված դրամը գործածվի իր նպատակին.

Մեզ ամենքիս յայտնի է, որ այդ փողերը մինչև անգամ հանգստութիւն են վայելում էջմիածնում: Ուրեմն «Պսակի» մայիսի համարի մէջ (8) մի ուրիշ՝ պ. ՅՎ.Մ-ի միջոցաւ ասել է հետևեալը.

«... էջմիածնի վրա խօսած ժամանակ գոնէ պէտք է թերթէր («Մշակի» խմբագիրը) նրա պաշտօնական օրգանը: Այդքան վայր ի վերոյ յարձակումներից յետոյ կը խոստովանի արդեօք պ. Արծրունին թէ ինքն սխալվել է, եթէ նրան ցոյց տան անցեալ տարվայ (այս 1879) նոյեմբերի ամսատետրում տպուած, որ օգոստոսին առած են ալաշկերտցւոց փողերով.... (այս ինչ) ....արժետոմսակներ... և այդ դրամի գործադրութիւնը յանձնված է Կ. Պօլսի Դպրոցասիրաց Արևելեան ընկերութեանը: Ի՞նչ արժէք ունեցան «Մշակի» առաջնորդող յօդուածներով պահանջները»

Ասել այդ խօսքերը, ասում ենք, մենք. մրութիւն չէր... բաւական չէ, որ «Արարատը», էջմիածնի օրգանը, քնացնում է ժողովրդին, որ «Պսակն» էլ մի կողմից նրա օգնական է հանդիսանում...

Զարմացէք, ընթերցող, թէ ինչ կարծիքի են էջմիածնի պաշտպանողները (նոյն իսկ № 8).

«.... Ովմ Բագ. Արծրունին մի քանի կոպէկ նուիրելով (ի հարկէ ազգի պահանջները լրացնելու նպատակաւ), նոյնպէս և շատերը կարծես իրաւունք են ստանում պահանջող լինել... (պահանջել էջմիածնից որ այդ կոպէկները իր նպատակին գործածվին)...»

Սրան, էջմիածնի պատուելի պաշտպանողներ, ռուսերէն կասեն. «Вотъ тебѣ и разъ!»

պարտամուրհակները հօրս ձեռքին է, խաբելով տանում է իր այգին և այնտեղ խեղդում իր որդու և մի քանի պատրաստած աւազակների հետ։ Այդ սպանութեան համար անցեալ տարի տէր-հայրը իր որդու հետ տնքում էին Երևանի բանտումը։

Գալով այն հանգամանքին, թէ հայերը առհասարակ լաւ չէին վարվում բողոքականների հետ, դորա մասին ես ոչինչ չունեմ ասելու։ Եթէ պ. Վրոյրը դարձեալ կը պնդի իր ասածը հօրս վերաբերութեամբ, թող բարեհաճի գալ ինձ մօտ և ես ցոյց կը տամ նրան տեղոյս Նահանգական դատարանում (Окружный судъ) մի հաստ գործ, որը գոյացաւ հօրս սպանութեան առիթով։ Բայց թէ ինչու չարագործները չը ստացան իրանց արժանաւոր պատիժը,—դորա պատճառը ես չը գիտեմ։

Հաճեցէք, պ. խմբագիր, ճշմարտութեան անունով իմ այս նամակին տեղ տալ ձեր յարգելի լրագրի առաջիկայ համարում։

Աշոտ Ա. Տէր-Վարդանեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Ելենովկա, 22 դեկտեմբ. 80

Այսօր իմ խանութիս մէջը հաւաքված մի քանի երիտասարդներ, «Մշակ» լրագրի թերթը ձեռքերին, կարդում էին հետաքրքրական կերպով այն յօդուածները, որոնց մէջը նկարագրված էր Վանայ սովատանջների ցաւալի վիճակը, թէ սովը դեռ ևս շարունակվում է և նրբան շատերը կամայ ակամայ զոհ են մատնվում, և թէ նրանց կեանքը փրկելու համար սաստիկ հարկաւորութիւն է զգում սովելոց խնամող ընկերութիւնը։ Այս հանգամանքները խօսակցութեան նիւթ դառնալով երիտասարդութեան մէջ, նոցանից իւրաքանչիւրը առաջարկեց իր ցանկութիւնը, նուիրել իր լուման յօգուտ նոյն սովելոց։ Այս կերպով խկոյն հանգանակվեցաւ 32 րուբլի, որպիսի փոքրիկ նուէրը ուղարկելով յարգելի խմբագրիդ, խնդրեմ հասցնել ուր որ հարկն է, յիշելով նուիրատուաց անունները «Մշակ» պատուական լրագրիդ մէջ։

Գէորգ Բաղդասարեան Բուրնազեանց 5 ր., Իգնատիոս Բաղդասարեան Բուրնազեանց 5 ր., Ներսէս Վարդանեան Ալիղեանց 2 ր., Խաչատուր Տէր-Աբրահամեանց 1 ր., Աղաբէկ Վարհապարեանց 3 ր., Նիկօլայ Յարութիւնեան 1 ր., Գասպար Բաղդասարեան Բուրնազեանց 1 ր., Գրիգոր Յովակիմեան 50 կ., Ենօք փիլօեանց 1 ր., Խաչատուր Վարդանով 1 ր., Հայրապետ Աբրահամեան 1 ր., Յակոբջան մահտեսի Պետրոսեան 1 ր., Յովհաննէս Էլիզբարեանց 3 ր., Մալխաս Մուրադով 2 ր., Աղօյ Առաքելով 1 ր., Քեարիմ Ակեար-օղլի 1 ր., Իբրահիմ-Հաջի-Մահմադ-Ալի-օղլի 1 ր., Կասում-Քեալբալայ-Մահմադ օղլի 50 կ., Հայրապետ Բաղդասարեանց 50 կ., Խաչօյ Մկրտչեան Աւետեանց 50 կ.։ Ընդամենն է երեսուն երկու րուբլի։

Իգնատիոս Բուրնազեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Ստացանք պ. Տիգրան Տէր-Օհանեանցի ձեռքով 94 րուբլ 18 կ., որ հանգանակված էր Սպահանի մէջ յօգուտ Վանի սովատանջների։

—

ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ, պ. Գր. Խալաթեանից ստացանք 100 րուբլ, որ Մօսկվայի հայ ուսանողները հանգանակեցին յօգուտ Վանի սովատանջների։ Միւս անգամ պարոնը խոստանում է ուղարկել մեզ նուիրատուների ցուցակը և մնացած փողերը։

—

Ստացանք մեծ շնորհակալութեամբ կոյս Հռիփսիմէ Թայիրեանցից տէր-Եզնիկ քահանայ Երզնկեանցի «Դասագիրք հայկական ձայնագրութեան», որ կոյս Թայիրեանց իր ծախսով հրատարակած է։ Գրքոյկը տպված է Էջմիածնի տպարանում։

—

ՍՂՆԱԽԻՑ մեզ գրում են. «Անցեալ տարի քաղաքային կլուբը ստանում էր հայ լրագիրներից միայն «Մշակը», իսկ այս տարի բացի «Մշակից» կը ստանայ և «փարոս Հայաստանի» հանդէսը։ Շատ ուրախ ենք, որ այստեղ հետզհետէ հայ հրատարակութիւնների ընթերցողների թիւը շատանում է։ Այստեղ բացվելու է շուտով և մի ազնուական կլուբ»։

—

Սղնախից մեզ հաղորդում են, որ այս տարի արտերը լաւ են, բայց թանգութիւնը դեռ ևս շարունակվում է։ Ալիւրի պուդը ծախվում է 2 ր., մսի ֆունտը 10 կ., իսկ գիւղացի կանանց բերված կենսական պիտոյքները աւելի էլ թանգ են ծախվում։

—

Պ. Մարտիրոս Նարաթեանցից, ԳԱՆՁԱԿԻՑ ստացանք 275 րուբլ, որ պարոնը հաւաքած է հանգանակութեամբ յօգուտ Հայաստանի սովատանջների։

—

Երէկ մի տխուր լուր տարածվեց քաղաքում։ Հայազգի գեներալ Արշակ Յարութիւնեան Տէր-Ղուկասով յանկարծակի վախճանվեց Թիֆլիսում։ Երէկ, յունվարի 9-ին հանգուցեալին Լօնդօն հիւրանոցից տարան Վանքի մայր եկեղեցին, և թաղման հանդէսը կը կատարվի կիրակի օր, յունվարի 11-ին։ Գրեթէ ամբողջ քաղաքը ներկայ էր գեներալի յուղարկաւորութեան հանդէսին։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ԿԻԵՎ, 7 յունվարի։ „Кіевлянинъ“ լրագիրը հաղորդում է. Կիրակի, յունվարի 4-ին Կիևվի մէջ տեղական ժանդարմական վարչութեան կարգադրութեան համեմատ կալանաւորված են չորս անձինք, երկու կին և երկու տղամարդ, որոնց կասկածում էին, թէ նրանք պատկանում են յեղափոխական յանցաւորների ընկերութեանը։ Կալանաւորվածների բնակարանը խուզարկելու ժամանակ գտնվեցան հարաւային բանուորների միութեան պրօգրամները չափազանց տէրրօրական ուղղութեան։ Այդ պրօգրամները նպատակին հասնելու համար առաջարկում են՝ հրդեհաձգութիւններ, քաղաքական սպանութիւններ և այլն։ Բացի այդ գտնված են զանազան ձևի զէնքեր՝ րէվօլվէրներ, դաշոյններ, տապարներ և ամեն բան, ինչ որ հարկաւոր է կեղծ անցագիրներ շինելու համար, մօտ 20 կեղծ կնիքներ, գաղտնի տպարանի պատկանելիք և բաւական քանակութեամբ շրջաբերականներ բանուորների հարաւային միութեան կողմից Կիևվի զինուորական արհեստանոցներից մեկի կառավարչի սպանութեան մասին։ Շրջաբերականները կազմված են դատավճռի ձևով, խօսում են սպանութեան մասին, իբրև կատարված իրողութեան վրա և երևի պէտք է տարածվէին սպանութեան կատարմանից յետոյ։ Ասում են, որ այդ յանցաւոր նպատակին հասնելու համար բոլոր պատրաստութիւնները արված էին, բայց նրա իրագործմանը խանգարեց ժանդարմական վարչութեան կարգադրութիւնը, որ վաղուց հետևում էր յանցաւորներին։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 յունվարի։ Երէկ յունվարի 7-ին մեծ Իշխան Նիկօլայ Նիկօլաևիչ աւագը ուղևորվեցաւ արտասահման։ Երէկ հասաւ Ս. Պետերբուրգ երևելի ճանապարհորդ Պրժեվալսկի։ „Голосъ„ լրագրին հեռագրում են Լօնդօնից յունվարի 7-ից. պատերազմական նշանակութիւն ունեցող մի քանի անգլիացիների առաջարկութեան համեմատ անգլիական կառավարութիւնը վճռեց էլի մի քանի ժամանակ թողնել իր զօրքերը Կանդահարի մէջ։

ՌԻԳԱ, 7 յունվարի։ Օֆիցերական ժողովի մէջ ճաշ տրվեցաւ „Голосъ“ լրագրի թղթակից պ. Սօլօվէօվի ակամայից հեռանալու պատճառով, որը գրում էր Բալտենֆելդի գործի մասին։ Ճաշին ներկայ էին զանազան առանձին զէնքերի օֆիցերներ և այստեղի ռուս հասարակութեան ներկայացուցիչները։

ԿԻԵՎ, 7 յունվարի։ Կիևվի նահանգը վերաբերող սենատոր Պօլօվցեվ հիւանդ է, բայց չը նայելով հիւանդութեանը, չէ դադարեցնում աշխատանքները։ Գլխաւոր-նահանգապետ Չերտկով հրաժարվեց իր պաշտօնից։

ՓԱՐԻԶ, 8 յունվարի։ Մադրիդից հեռագրում են, որ սպանիական ազգային ժողովը զբաղված էր վիճաբանութիւններով թագաւորի գահական ճառին պատասխանելու համար։ Մի քանի պատգամաւորներ ընդդէմ էին Գերմանիայի հետ դաշնակցութիւն կապելու։ Կանօվաս-դէլ-Կաստիլիօ յայտնել է, որ Գերմանիայի հետ դաշնակցութեան մասին լուրերը անհիմն են և որ Սպանիայի այժմեան յարաբերութիւնները Ֆրանսիայի հետ աւելի լաւ են, քան թէ որ և է ժամանակ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 յունվարի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 95 ր. 37 կ., երկրորդ 93 ր., երրորդ 93 ր. 50 կ., չորրորդ 93 ր., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 222 ր. 50 կ., երկրորդ 221 ր., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը 92 ր. 12 կ., երկրորդ 92 ր. 25 կ., երրորդ 92 ր., ոսկի 7 ր. 83 կ.։ Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 25,25 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 214 մարկ, Փարիզի վրա 265 ֆրանկ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը հանգիստ է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ուրեմն նուիրողը պէտք է նուիրէ, իսկ մնացածը նրա բանը չէ… ուրեմն սառնասիրտ նայենք ինչպէս Էջմիածնում գողանում են, ինչպէս արեղաները ազգային ցորեն և խոտ են կրում (№ 28) այն ժամանակ, երբ տասը հազար հայեր սովից մեռնում են… ուրեմն ուշադրութիւն չը դարձնենք Էջմիածնում կատարվող հետևեալ հրաշքների վրա։

«… 300 սայլ խոտ 40 աւարակ կերել սպառել են եղեր և այն՝ Մայիս ամսում դաշտերի խոտաւէտ ժամանակ… և այլն և այլն («Ես չեմ» № 28)։

Մինթէ Էջմիածնի պաշտպանողները կարծում են, որ հասարակութեան ամեն մի անդամ իրաւունք չունի պահանջել, որ հասարակական միջոցները ծառայեն իրանց նպատակին,—որ ամեն մի հայ իրաւունք չունի պահանջել իր ազգային հիմնարկութիւնից, Էջմիածնից, որ ազգային սեփականութիւնը չը յափշտակվի, որ նա ազգային պիտոյքներին ծառայէ….

* * *

Դառնում ենք Թ. Զ.-ի խօսքերին հանգուցեալ Այվազօվսկու գրուածքների վերաբերմամբ։

Պարոն, նայեցէք «փորձ» ամսագրի այս տարվայ № V. դուք կը տեսնէք, որ Այվազօվսկու մահից յետոյ իսկոյն՝ այսինքն ապրիլի 12-ին Թիֆլիսի տպագրական ընկերութեան վարչութիւնը կազմել է արտաքոյ կարգի նիստ և գրութիւն է ուղարկել Ընկերութեան պատւոյ անդամ՝ Վեհափառ կաթողիկոսին, որով թոյլտուութիւն է խնդրել Նորին Վեհափառութիւնից աչքի անցնել նոյն իսկ ընկերութեան պատւոյ անդամ հանգուցեալ Այվազօվսկու մահից յետոյ նրա մնացած գրուածքները և յարմար գտած գրութիւնները անմիջապէս տպագրել. և ինչ էք կարծում, պ. Թ. Զ..—մինչև այժմ ընկերութեան վարչութիւնը սպասում է պատասխանին….

Էջմիածնում, երևի, աւելի յարմար են գտել հաւատ ընծայել մի սեագլխին, որը հանգուցեալի մահից յետոյ ուղարկվեց Թիֆլիս և մենակ քրքրում էր հանգուցեալի գրուածքները և, ինչպէս ականատեսները վկայում էին (տ. «Մեղու Հ.»), պատռելով նրա գրուածքները, ածում էր Բուրը. այսպիսի մի սեագլխին աւելի հաւատ են ընծայում, քան թէ մի կազմակերպված ընկերութեան։

Պատճառը….պատճառը յայտնի է ամենքին։

Եթէ Էջմիածինը աչքի առաջ չունենար ոչնչացնել հանգուցեալի մի քանի «վնասակար» գրուածքները, նա, ի հարկէ, առանց ուշադրութեան չէր թողնի Թիֆլիսի ազգային տպագրական ընկերութեան օգտաւէտ առաջարկութիւնը….Մինթէ հարկաւոր են աւելի համոզիչ ապացոյցներ, որ Այվազօվսկու շատ և շատ գրուածքների երեսը էլ ոչ ոք տեսնելու չէ….

* * *

Թողնենք, ընթերցող, Էջմիածինը և նրա պաշտպանողներին, որոնք յանուն Էջմիածնի պաշտպանութեան, բաւականին մտնեցին «Պսակի» էջերը։ Այդ պաշտպանողների թւումն է և ինքն պ. Վ. Պապաջանեանց, որը նոր տարուց նշանակված է Էջմիածնի ճեմարանի բարձր դասատու (եթէ չեմ սխալվում) վերացական փիլիսոփայութեան ուսուցիչ։ Մանրամասնութիւններ, որոնք բաւականին ծանօթացնում են պ. Պապաջանեանցի պուբլիցիստիքական դիմակի հետ, կարող էք գտնել «Մշակի» № 217 Երևանից գրած թղթակցութեան մէջ։

«Պսակը» նոյնպէս և մանկավարժական թերթ է։ Այդ բաժնի գլխաւոր վարողը պ. Կ. Ս.—է։

Այս պարոնը տալիս է մի ամբողջ շարք մանկավարժական գրուածքների։ Սկսում է դա նրանից, որ հայերիս «Յառաջադիմութիւն հարկաւոր է» (№№ 4, 5). յետոյ իբր թէ ցոյց է տալիս «Ազգային յառաջադիմութեան կարճ ճանապարհը» (№№ 6, 8). սրա մէջ ցոյց է տալիս, թէ ամեն մի դասակարգը (հայրերի, եղբայրների, երիտասարդների և մանուկների) ինչպէս պէտք է գնայ յառաջադիմութեան կարճ ճանապարհով, որից իմացվում է միայն այն, որ ամեն մի դասակարգը պէտք է գ ո ր ծ ի ու ա շ խ ա տ ի, աշխ ա տ ի ու գ ո ր ծ ի… Կ. Ս. գործը սկսել է և ի հարկէ պէտք է վերջացնի և ահա № 15-ում առաջարկում է «Յառաջադիմութեան մասին հայրերի հրահանգը»։

Անկասկած Կ. Ս. պէտք է շարունակէր իր այդ մանկավարժական յօդուածների շարքը և առաջարկէր «Պսակի» ընթերցողներին «Յառաջադիմութեան մասին եղբայրների հրահանգը», «Յառաջադիմութեան մասին երիտասարդների հրահանգը» և այլն և այլն, եթէ իր ժամանակին պ. Ս. Դադեանցը դրա ճանապարհը չը կտրէր։

Մենք ներքև կը վերադառնանք պ. Դադեանցին. առ այժմ կաշխատենք ծանօթացնել երևելի մանկավարժի, Կ. Ս—ի, գաղափարների հետ, այս երևելի րէֆօրմատորի հետ։

«Յառաջադիմութիւն»-ը, ընթերցող, ըստ «Պսակի» փիլիսոփայ-մանկավարժ Կ. Ս.-ի ահա ինչ է.

«Ամենայն ազգաց պատմութիւնները կը հաստատեն, թէ մարդս յառաջ աւելի վայելչութիւն ունէր (!), աւելի էր ապրում, քան թէ այժմ. (Տէր ողորմեայ). այս պատմական ճշմարտութեան վրա մտածող որ և է մարդ կը զգայ անշուշտ, թէ մարդս իր բարի վայելչութիւնը կորցրել է և թշուառութեամբ է ապրում (Տէր ողորմեայ)։ Այս զգացումը թելադրում է մարդու մէջ մի բուռն ցանկութիւն, որ կարող չէ հասնել նախնեաց վայելչութեանն ու հանգստին (!!!)։ Այս նպատակին յայտնելուց յետոյ բան չի պակսիլ մարդուն, բայց միայն չարժում մի, որով յառաջ կը գնայ և կը հասնի նախնեաց վայելչութեանը» (!! Տէր ողորմեայ)։ Այսպիսի դատողութիւններից յետոյ մեր երևելի փիլիսոփան հասնում է ահա ինչին.

«Այս վայելչութեան ցանկութիւնն, որ միօրինակ թելադրվում է ամենայն (?!) մարդու մէջ, հաստատում է բացարձակ կերպով, թէ յառաջադիմութիւնն հարկաւոր է» (№ 4) !!.. Տէր իմ Աստուած,

Ուրեմն, ընթերցող, դուք տեսնում էք, որ այն, ինչ մենք ամենքս անուանում ենք «յառաջադիմութիւն» (յետ մղել մեր նախնեաց դրութեան հասնելու նպատակաւ), ըստ Կ. Ս.-ի, ըստ «Պսակի» կարծեաց «յառաջադիմութիւն» է!!!….

(Կը շարունակվի)